

STOPY VELKÉHO ČLOVĚKA

Loni zemřel jeden z nejmýzrajnějších lidí této planety, papež římskokatolické církve Jan Pavel II., vlastním jménem **Karol Wojtyła** (18. 5. 1920–2. 4. 2005). Nepsali bychom o něm na tomto místo nebýt faktu, že byl nejen teologem a filozofem, ale také básníkem, dramatikem, esejistou a literárním kritikem.

Je pro připomnění: Narodil se ve Wadowicích, jeho studia polonistiky přerušila válka, během níž pracoval jako dělník v továrně a v kamenolomu, hrál v tajném divadle Teatr Rapsodyczny (s přáteli, mj. K. Wojtyłą, jej založil M. Kotlarczyk) a od roku 1942 začal studovat teologii v tajném semináři. V roce 1946 byl vysvěcen na kněze, dva roky studoval v Římě teologii a čas působil jako kněz mezi Poláky v Belgii a ve Francii; pak se na čas stal venkovským farářem a později studentským kaplanem v Krakově; tam také v roce 1948 získal doktorát a od roku 1953 začal na Jagellonské univerzitě přednášet etiku, v roce 1954 se habilitoval a stal se docentem a začal přednášet filozofii na Katolické univerzitě v Lublinu (od 1956 vedoucím katedry etiky); roku 1958 byl vysvěcen na biskupa a v roce 1964 se stal krakovským arcibiskupem, 1967 kardinálem; na konkláve 16. října 1978 byl zvolen papežem a přijal jméno Jan Pavel II.

Karol Wojtyła začal psát básně a dramatické pokusy ještě jako student. Tak vznikla tehdy nevydaná sbírka *Renesansowy psalter. Księga słowiańska* (1939, Renesanční žaltář. Slovanská kniha), divadelní hra *Hiob. Drama ze Starého Testamentu* (1940, Job. Drama ze Starého zákona) a drama *Jeremiasz. Drama narodowe we trzech dzialach* (1940, Jeremiáš. Národní drama ve třech dílech). V týdeníku *Tygodnik Powszechny* pod pseudonymem otiskl např. básnický cyklus *Pieśń o blasku wody* (1950, Píseň o svitu vody), poemu *Matka* (1950), a potom začal vydávat (rovněž pod pseudonymem) další práce – jako aršík Hlasu Karmelu vyšla skladba *Pieśń o Bogu ukrytym* (1946, Píseň o skrytém Bohu), v měsíčníku *Znak* básnický cyklus *Kamieniolom* (1957, Kamenolom), básnický cyklus *Profilę Cyrenejczyka* (1958, Profily Kyrénského), dialogická meditace *Przed sklepem jubilera. Medytacja o sakramencie małżeństwa przechodzące chwilami w dramat* (1960, Před zlatnickým obchodem. Meditace o svátosti manželství, které občas přecházejí v drama), básnická zamyšlení biskupa *Narodziny wyznawców* (1963, Narozeniny vyznavačů), básnické a prozaické úvahy *Wędrówka do miejsc świętych* (1965, Putování na svatá místa),

básnická skladba *Wigilia wielkanocna 1966* (1966, Velikonoční vigilie 1966). Později otiskl týdeník *Tygodnik Powszechny* drama *Brat naszego Boga* (1979, Bratr našeho Boha) a měsíčník *Znak* drama *Promieniowanie ojcostwa. Misterium* (1979, Vyzařování otcovství. Mystérium).

Kněžně vyšly Wojtyłovy práce až v roce 1980 v krakovském nakladatelství *Znak* ve svazku *Poezje i dramaty* (s oddíly Verše, Dramata, Juvenilie, Články), který pak jeho editoři Marek Skwarnicki a Jerzy Turowicz (dlouholetý šéfredaktor časopisu *Tygodnik Powszechny*) doplnili a vyšel s titulem *Poezje. Dramaty. Szkice – Tryptyk rzymski* (*Znak*, Kraków 2004), když sbírka básnických meditací *Tryptyk rzymski* (2003, Římský triptych) vyšla v nakladatelství *Wydawnictwo św. Stanisława BM Archidiecezji Krakowskiej*.

Nahlédněme alespoň krátce do posledního úplného vydání dostupných literárních děl Karola Wojtyły. Pro zájemce je přínosný úvod M. Skwarnického *Poetycka droga papieża Wojtyły*, který seznamuje s osudy básní, dramatických a dalších textů, ale hlavně se pokouší nastínit obsahovou a formální i filozofickou a teologickou stránku papežových děl (pozn. na okraj: to, co Skwarnicki kritizuje u polských editorů Římského triptychu, opakují i překladatelé do češtiny, Johana a Krzysztof Bronkovi, totiž, když v latinském citátu *Omnia nuda et aperta ante oculos Eius*, překládají místo Wojtyłova převodu nahé a průzračné jako odkryté a odhalené). Je dobré, že Skwarnicki v první části Karol Wojtyła ke dvěma oddílům (Básně a Dramata) připojil i oddíl třetí *Skici*. Ve druhé části Jan Pavel II. pak editor otiskl Římský triptych. Pro literárního historika a teoretika je významná část třetí nazvaná *Dodatky*, v níž jsou i další práce a jiné verze otištěných textů. Knihu doplňuje pečlivá vydavatelská poznámka o vzniku jednotlivých prací a jejich časopiseckých vydáních (s poznámkami o použitých pseudonymech) a také chronologicky sestavený soupis všech zachovaných děl autora.

Užší okruh českých čtenářů se začal s literární díly seznamovat v ilegálních samizdatových tiscích, širší veřejnost teprve od roku 1990. Nejdříve to byly výběry *Před zlatnickým krámem* (1990) a *Prameny a ruce. Básně a poetické meditace* (1995), také mystérium *Lyzařování otcovství* (1990) a posléze *Římský triptych* (2003). Pomijím samozřejmě ryze teologické a pastýřské publikace, zmínit bych se však chtěl o několika knihách Karola Wojtyły, které se objevily v poslední době a staly se mezi čtenáři populární.

Především jde o knihu *Překročit práh naděje* (Praha 1995, 200 s., přeložila Ivana Peprná), tedy publikaci, která je u nás v oběhu už více než deset let, ale stále jí přibývá nových a nových čtenářů. Jde v podstatě o rozhovory, které s papežem vedl italský spisovatel a novinář **Vittorio Messori**; načrtly filozofické, teologické a lidské myšlení papeže Jana Pavla II. a jeho názory na dnešní svět i minulost. Druhá kniha je daleko obsáhlejší a je monografií papeže – **George Weigel**: *Svědék naděje. Autorizovaný životopis Jana Pavla II.* (Praha 2000, 2005, 880 s., přeložili Karel Deutschmann, Jana Zvěřinová, Věra Šedá a Viktor Faktor), která věcně a přitom zaniceně a na odborné úrovni přibližuje životní osud tohoto velkého Poláka a světoobčana, jeho práci, dílo a názory jiných na ně a snahu papeže zasáhnout do chodu světa. Třetí publikace shrnuje rozhovory (poslední s tímto určením za života papeže, u nichž však tazatel zůstal v anonymitě), které jsou vlastně vzpomínkami *Paměť a identita. Rozhovory na pře-*

lomu dvou tisíciletí (Kostelní Vydří 2005, 168 s., přel. Josef Koláček), se záznamy myšlenek o kultuře, evropské a národní identitě, o polských dějinách a o literatuře.

Poslední zmíněná kniha si literatury všimá na mnoha místech. Jednak papež některé své vývody podpírá úryvky svých básní (s. 73-74, 147-148), jednak na příkladu polských dějin a polské literatury osvětluje utváření národní identity a vklad polského národa (a nejen jeho) do evropského společenství. K. Wojtyła se např. vrací k počátkům křesťanství v Polsku, k úloze českého a polského patrona sv. Vojtěcha, k nejstarším písním (staropolské Bogurodzica a latinské Gaude, Mater Polonia), k renesančním filozofům Modrzewskému a Orzechowskému a hvězdáři Koperníkovi a k dílům dvou velkých básníků M. Reje a J. Kochanowského, z širšího pohledu hodnotí úlohu svatých Cyrila a Metoděje při inkulturaci Evropy atd.

Ludvík Štěpán

NÁVRAT ETIKY A FILOZOFIE DO LITERÁRNĚVĚDNÉHO BĀDÁNÍ

Etika je sice součástí tradičního konceptu filozofie, ale přece jen se dnes oborově osamostatnila, a proto se uvádí zvlášť – podobně jako estetika nebo axiologie. Dvě prešovské literární vědkyně vydaly soubor studií, aktuálních zejména z pohledu návratu etiky a filozofie do literárněvědného diskurzu – **Viera Holasová, Viera Žemberová**: *Z prienikov filozofie, etiky a literatúry. Vzťahové a interpretačné súvislosti.* Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Prešovensis, Prešov 2005.

Stav poznámek a bibliografie ukazuje, že autorky podnikají jakýsi vstřícný prešovsko-bratislavsko-brněnský vstřícný protipohyb à la Alexandr Veselovskij: navazují často na bratislavské a brněnské filozofy a filozofky, kteří naopak inklinují k vyprávění příběhu, k literárnosti filozofie – je jich ovšem mnohem více, zejména z tzv. brněnské školy (J. Zouhar, B. Horyna, H. Pavlincová, J. Hroch, I. Holzbachová aj.) – snad by toto mezioborové třibení mohlo pokračovat i na širší bázi.

Knihou obou autorek současně ukazuje, jak se literární věda snaží vracet k původním spodním proudům, obohacovat se o jiné oborové dimenze. Faktem zůstává, že zejména vinou imanentních metod

ve 20. století se literární věda poněkud uzavřela do sebe a do jiných oborů se dostávala jen sporadicky, spíše úzkými pramenky jejich speciálních metod (neopozitivismus, pragmatismus, hermeneutika, dekonstruktivismus), které se vyvinuly primárně ve sféře filozofie.

Etický rozměr autorky v knize probírají důkladně, uměně, s opěrnými body v podstatně primární i sekundární produkci a jako hutné analytické ilustrace prezentují slovesná díla, zejména ze současné slovenské literatury.

Na počátku stojí místo etiky ve filozofii a pak dotyky, jak to autorky nazývají, s literaturou, další okruhy probírají na slovenském literárním materiálu v dalších kapitolách: etické poznání a jazyk literárního artefaktu, morální hodnoty a autorská strategie, život jako tvorba a mravnost, krize vědomí a morální identita subjektu v literárním artefaktu. A nezapomínají ani na didaktický aspekt v poslední kapitole *Formovanie humanistického vedomia a (literárna) výchova*. Práce tak dostává dimenzi literárněvědnou, filozofickou a etickou, současně však i konkrétně analytickou a didakticko-aplikační.

Ivo Pospíšil